

VERANTWOORD VERPAKKEN

Hoe duurzaam zijn glas, papier en plastic?

Natuurlijk koop ik als lid van Slow Food eerlijk, puur en lokaal voedsel. Het liefst onverpakt of anders in een bruine papieren zak, die ik kan hergebruiken of bij het oud papier gooien. Maar veel producten zitten in plastic of materialen waarvan ik niet eens de naam weet, laat staan waar ik het moet weggoien. Zijn die verpakkingen wel duurzaam? Nieuwsgierig en kritisch als ik ben, ga ik op onderzoek in het verpakkingshal: de supermarkt.

DOOR TANJA VAN DEN BERGE M.M.V. PAUL KOOPAL, CONVIVIVUM WEST-FRIESLAND

In de supermarkt, ook de biologische, wordt bijna al het voedsel verpakt aangeboden. Zelfs op de versafdeling wordt bijna alles verpakt in zakjes, bakjes of doosjes. Glas, karton, plastic, afbreekbaar plastic; is het wel nodig om alles te verpakken? En hoe duurzaam zijn die verpakkingen precies? Als bewuste en kritische consument wil ik graag mijn steentje bijdragen aan een gezond milieu. Zeker als ik lees dat elk gezin jaarlijks vijftig tot zestig kilo plastic weggooit. Is dat duurzaam? Gelukkig ben

Verpakkingen voorkomen meer afval dan ze genereren, omdat ze ons voedsel beschermen tegen bederf en beschadiging

ik niet de enige die zich dit afvraagt. Volgens het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken (KIDV) heeft meer dan de helft van de Nederlanders behoefte aan informatie over de milieubelasting van verpakkingen. Wat is duurzaam of milieuverantwoord verpakken? Mijn idee is dat materiaalkeuze doorslaggevend is, dat papier, karton en glas duurzaam zijn en plastic niet. Punt. Maar zo eenvoudig blijkt het niet te liggen.

Een rondgang langs verschillende deskundigen uit wetenschap en verpakkingindustrie leert dat het uitgangspunt van milieuverantwoord (en daarmee duurzaam verpakken is): meer afval besparen dan gebruiken, om op die manier het milieu zo min mogelijk te belasten. De kenners zijn het er over eens dat verpakken meer afval voorkomt dan het genereert, omdat het ons voedsel beschermt tegen invloeden van buitenaf, bederf en beschadiging. Dat verpakking op deze manier dus voedselverspilling over de hele lijn kan tegengaan. Als het op de juiste manier gebeurt, tenminste. Maar wat is juist in deze?

Volgens Roland ten Klooster, hoogleraar Packaging Design and Management bij Universiteit Twente en verpakkingsonwerper bij Plato in Delft kun je niet zeggen dat het ene materiaal duurzamer is dan het andere. In wezen is elke verpakking tegelijk duurzaam en niet duurzaam. Duurzaam omdat de verpakking een product beschermt dat veel meer belastend is voor het milieu dan de verpakking zelf en niet duurzaam omdat er altijd schaarse bronnen zoals energie en grondstoffen gebruikt worden. 'Product, verpakking en beschermingseis horen een statisch bepaalde driehoek te vormen, dan kan er sprake zijn van een optimale verpakkingoplossing. Dit betekent dat als er een van de drie verandert, er een van de andere twee moet mee veranderen. Het zoeken is dus naar de "optimale verpakkingoplossing".'

Klinkt niet heel eenvoudig. Als jurist kan ik het niet laten om de regelgeving er op na te slaan, er moeten toch minimumeisen zijn aan verpakkingen? En – gelukkig – volgens de Europese en nationale regeltjes moeten producenten zich aan een aantal 'essentiële eisen' houden. Verpakkingen moeten zo licht en klein mogelijk zijn, zonder dat de veiligheid of hygiëne in gevaar komt. Het verpakkingmateriaal moet geschikt zijn voor hergebruik, recycling of terugwinning. Uiteraard mogen verpakkingen geen gevaarlijke of schadelijke stoffen bevatten.

Volgens INCPEN, een vooraanstaand Brits instituut dat onderzoek doet naar verpakkingen en het milieu, kan er aan verpakkingen best nog wel wat verbeterd worden. Er is een onnodige variëteit aan soorten verpakkingen. Producenten zouden zich moeten richten op een universeel verpakkingssysteem, meer herbruikbare verpakkingen en herbruikbaar plastic. Bijzonder lastig schijnt de verpakking te zijn waarvan verschillende materialen onlosmakelijk aan elkaar vast zitten, zoals sap- en melkpakken met een coating of plastic doordrukstrips met een aluminiumlaagje. Ik moet de eerste nog tegenkomen die dat er afpeutert en gescheiden weggooit. In welke bak trouwens?

Prof. dr. ir. Roland ten Klooster, hoogleraar Packaging Design and Management aan Universiteit Twente.

VERPAKKEN IN DE PRAKTIJK Hoe denken de supermarkten zelf over de duurzaamheid van hun verpakkingen? Daarvoor wend ik me tot Albert Heijn, een van de grootste gangbare supermarktketen en EkoPlaza, een relatief grote biologische supermarktketen. Dana Hoogkamer, woordvoerder bij Albert Heijn, vertelt dat de grootgrutter een speciale afdeling heeft die zich bezighoudt met de verpakkingen en dat ze bij AH speciale richtlijnen hanteren voor duurzaam verpakken van de eigen producten. Voor AH is het uitgangspunt bij verpakken 'de meest geschikte verpakking kiezen die over de hele levenscyclus (van grondstof tot afval) leidt tot een zo klein mogelijke impact op het milieu, zonder dat de beschermende functie van de verpakking aangetast wordt'. Bij verpakkingen wordt zoveel mogelijk ingezet op een minimale hoeveelheid hernieuwbaar verpakkingsmateriaal of materiaal dat recyclebaar of herbruikbaar is of gecomposteerd kan worden. Bij groente en fruit is dat al grotendeels het geval en voor het eigen merk moet dit zo ver zijn in 2015.

Bij EkoPlaza spreken we Arjan Nijdam die al dertig jaar filiaalhouder van EkoPlaza Alkmaar en Schoorl is. Daarnaast is hij voorzitter van EkoPlaza franchisenemers, voorzitter van de bio-winkeliers vereniging en bestuurslid van Bionext. Het uitgangspunt van EkoPlaza is om juist zo min mogelijk te verpakken. Waar er wel wordt verpakt, wordt gekozen voor materialen die allemaal recyclebaar of composteerbaar zijn. Dit geldt voor de driehonderd eigen merkproducten, maar er wordt ook kritisch gekeken naar merkproducten. Nijdam: 'EkoPlaza is proactief, de consument rekent je daar ook op af. Ideaal is de verpakking die dun maar stevig is, die niet scheurt, en afbreekbaar is.' Het minst duurzaam is volgens Nijdam plastic en blik: 'Je moet geen voeding in plastic verpakken, zeker niet als het warm wordt afgevuld. Er zitten altijd weekmakers in. Plastic moet zoveel mogelijk de winkel uit. Water in plastic verpakt is quatsch uit een Franse bron. We verpakken zoveel mogelijk in glas, dat is veilig, hygiënisch en sterk en het hergebruik zit al volledig tussen de oren van de klant.' Hergebruik levert de supermarkt niet alleen veel werk maar ook geld op en 'als afval geld oplevert, dan wordt het gescheiden'.

Ook blijkt er flink te worden overlegd en samengewerkt binnen de supermarktbranche op het gebied van verpakkingen en

Boven: Arjan Nijdam (EcoPlaza): 'Als afval geld oplevert, dan wordt het gescheiden.'

Onder: wie gaat de coating van een pak sap afpeuteren en scheiden? In welke bak trouwens?

Elk gezin gooit jaarlijks vijftig tot zestig kilo plastic weg

afvalscheiding. Innoveren, nieuwe materialen, ontwerpen en machines bouwen, kosten veel geld. Als alle supermarkten duurzaam verpakken, kunnen de lasten worden gedeeld. Dat wil niet zeggen dat ze per se op één lijn zitten. AH verpakt zijn groenten zoveel mogelijk: 'De verpakking zorgt ervoor dat de komkommer langer houdbaar is.' EkoPlaza vindt dat een bezijden de waarheid: 'Dat de verpakking een komkommer langer houdbaar zou houden is een mythe. Zijn natuurlijke jasje, een natuurlijk waslaagje, voldoet.' Verpakken is volgens Nijdam meer iets vanwege de consument: 'die wil geen aangeraakt voedsel'. Door dergelijk gedrag blijft voedsel liggen om uiteindelijk te worden weggegooid. Beide supermarkten geven aan dat ook de verwachtingen die consument heeft ten aanzien van veiligheid en hygiëne van voedsel een rol spelen. Verpakken is dan meer om de consument gerust te stellen dan dat het echt nodig is.

AFVALVERWERKING Zo bezien doet iedereen van producent tot winkelier zijn best om de verpakkingen zo duurzaam mogelijk te maken, maar hoe duurzaam deze uiteindelijk zijn is ook voor een groot deel afhankelijk van het gedrag van de eindgebruiker: de consument. Ik moet de verpakkingen kritisch lezen en mijn afval op de juiste manier scheiden zodat het inderdaad allemaal hergebruikt of terug gewonnen kan worden. In de praktijk blijkt dat lastig. Vooral met plastic. Zo heb ik hier voor de deur in Bergen (NH) een groene klike voor het GFT en een grijze voor de rest, waar ik volgens de Plastic Heroes ook gewoon mijn plastic mag gooien want 'de plastic verpakkingen worden er bij de huisvuilcentrale in Alkmaar door speciale scheidingsstechnieken, voordat het restafval wordt verbrand, uitgehaald'. Maar volgens diezelfde centrale doen ze dit helemaal niet. 'Dat is technisch niet mogelijk.' Dorine van der Meij, woordvoerder van de gemeente bevestigt dit en laat weten de gemeente voor volgend jaar bekijkt 'of een extra bak voor plastic kan worden verstrekt aan de inwoners om gescheiden inzameling te stimuleren'. Tot die tijd kunnen inwoners plastic brengen naar de 'milieustraatjes'. Een eenduidig inzamelsysteem is er echter niet: op de plastic afvalbakken in de milieustraatjes staat weliswaar een instructie, maar op de lokale gemeentewerven ontbreekt die. Wel is er de theoretische keuze tussen een bak voor zacht plastic en een voor hard. Maar de hard plasticbak is niet altijd aanwezig.

Dat het onderwerp ook politieke aandacht heeft blijkt uit het feit dat de Tweede Kamer eerder dit jaar het KIDV de opdracht heeft gegeven om samen met universiteiten te onderzoeken wat nu eigenlijk duurzame verpakkingen zijn. Tot dat rapport uitkomt kan ik alvast terecht bij het Meldpuntverpakkingen.nl. Deze site is dit jaar opgezet door het datzelfde KIDV en Milieu Centraal. Hier vind ik informatie over duurzaamheidsaspecten en kan ik al mijn briljante ideeën ventileren over het verbeteren daarvan. Op diezelfde site kan ik meteen doorklikken naar de afvalscheidingswijzer. Ik vrees alleen dat ik met al deze informatie nooit meer onbevangen naar een verpakking zal kijken, en nog langer in die supermarkt zal blijven hangen. Daar hebben ze over nagedacht, die supermarkten.

**PLASTIC AFVAL KUN
JE BETER SCHEIDEN**